

Zákon o zálohovém výživném aneb možná cesta z kruhu ven...

Jedním z negativních dopadů domácího násilí je riziko chudoby žen a dětí, které zažily či zažívají domácí násilí. Chudoba má mnoho rozměrů. Znamená nedostatek příjmů a materiálních zdrojů pro důstojný život, nedostatečný přístup k základním službám, jako je zdravotní péče, bydlení a vzdělávání, vyloučení z trhu práce a zaměstnání, které neodpovídá kvalifikaci žen. Tímto se jednotlivci a celé rodiny ocitají v sociálním vyloučení. Pro děti pak negativní důsledky nedobytnosti výživného často představují navíc např. nedostupnost vzdělávacích, sportovních a kulturních aktivit nutných k jejich rozvoji.

Podle posledního průzkumu proFem, o. p. s, zažilo v průběhu svého života nebo zažívá domácí násilí 1,4 milionů žen v ČR¹. Jelikož je riziko chudoby u žen, které zažily či zažívají domácí násilí a jejich dětí poměrně velké, je zřejmé, že tento problém se týká skutečně velkého množství lidí. Je proto závažnější, že se mu ze strany politických představitelů a představitelky nevěnuje odpovídající pozornost.

Jednou z nejnáročnějších životních etap žen a dětí, které zažily či zažívají domácí násilí je doba rozchodu s násilným partnerem. Odchod od násilného partnera pro ženy s nezletilými dětmi znamená stát se osamělou matkou – samoživitelkou, což je považováno za jednu z nejrizikovějších sociálních skupin ohrožených chudobou a nízkou životní úrovní. Zhruba polovina neúplných rodin v čele s rozvedenou matkou se nachází pod hranicí 1,5 násobku životního minima. U žen, které zažily či zažívají domácí násilí se problémy kumulují. Kromě typické nezaměstnanosti, ekonomického znevýhodnění, narůstajících dluhů, bytové problematiky se objevují psychické a zdravotní potíže a permanentně přetrvávající strach z nepředvídatelných reakcí opuštěného násilného partnera.

V nemalé míře k tomu přispívá i neplacení řádně stanoveného výživného a minimální šance přinutit povinného rodiče k placení výživného. Mnohokrát musí matky tíživou životní situaci řešit půjčkami od rodičů, příbuzných, nebankovními půjčkami apod. Často jsou také matky otcem dítěte vydírány a po nesplnění jeho požadavků jim není výživné poskytnuto včas anebo vůbec. Je-li otec odsouzen za neplacení výživného k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, není povinen ve vězení pracovat a tedy hradit výživné. Institut exekuce je nastaven tak, že od chvíle, kdy exekutor zajistí dlužníkovy peníze, až do doby nabytí právní moci rozsudku, matka jakožto navrhovatelka exekuce, nedostává žádné peníze. Na druhé straně, je-li k dispozici rozhodnutí o exekuci výživného, tak soud žádnými prostředky nenutí neplatícího rodiče, aby výživné hradil. Vymáhání výživného je nedokonalý právní nástroj státního donucení.

Chudoba u žen a dětí, které zažily či zažívají domácí násilí je determinována také úrovní nastavení systému sociálních dávek. Mnoho sociálních dávek je v současnosti vypláceno na základě subjektivního uvážení sociálních pracovníků. Rovněž přidělování sociálních dávek vůbec nezohledňuje zvláštní situaci domácího násilí a ženám jsou dávky vypláceny zpětně a ne okamžitě. Ženy a děti, které zažily či zažívají domácí násilí jsou tak vystaveny chudobě. Ženy

---

¹ KUNC, K. a kol. Ekonomické dopady domácího násilí v ČR. proFem, o. p. s., 2012. 71 s. ISBN: 978-80-904564-1-9. V únoru 2012 byl pro potřeby studie uskutečněn reprezentativní průzkum na vzorku 3000 žen v ČR ve věku 18-65 let.

v důsledku domácího násilí přichází o zaměstnání, zůstávají s minimálními nebo žádnými finančními prostředky, přichází o bydlení, mají menší šanci uplatnit se na trhu práce, potýkají se s negativními zdravotními dopady domácího násilí a často nemají možnost hradit si zdravotní péči.

Mnoha ženám a dětem by v této situaci mohl pomoci tzv. zákon o zálohovém výživném (dále jen „ZoZV“). Návrh takového zákona byl v ČR již několikrát (v letech 2001, 2005, 2007 a 2009) předložen ke schválení, nicméně zatím bez úspěchu.

Podstata konceptu návrhu ZoZV spočívá v následujícím:

- zálohové výživné bude poskytováno nízkopříjmovému rodiči s dětmi, kterému bylo stanoveno výživné v určité výši, a to na základě rozhodnutí soudu (nebo na základě schválené dohody rodičů);
- takto určené výživné se již delší dobu nedaří vymoci ani cestou zahájené exekuce či soudním výkonem rozhodnutí;
- výše vypláceného zálohového výživného by měla být limitována násobkem životního minima dítěte, tak, aby částka přibližně odpovídala průměrné výši výživného stanovovaného soudy v ČR, pokud by bylo soudem (nebo na základě schválené dohody rodičů) stanovené výživné vyšší než tento stanovený limit;
- plní-li povinný rodič vyživovací povinnost jen částečně, má být uhrazen rozdíl mezi částečnou platbou výživného od povinného rodiče a částkou, která má být dle rozhodnutí soudu (nebo na základě schválené dohody rodičů) povinným rodičem hrazena;
- takto poskytnuté zálohové výživné bude stát přímo vymáhat od rodiče, který je povinen dlužné výživné hradit.

Zálohování plateb výživného nezaopatřeným dětem, neplní-li povinný rodič svou povinnost výživné platit, je garantováno i v jiných evropských zemích (například v Rakousku, Dánsku, Švédsku či Německu). Vychází se z doporučení Rady Evropy č. R (82) 2, o zálohových platbách výživného na dítě státem, které bylo přijato Výborem ministrů Rady Evropy 4. února 1982. Toto doporučení nabádá státy garantovat dávky výživného pro nezaopatřené děti, pokud povinná osoba tuto povinnost neplní, a doporučuje státům, aby založily systém zálohových plateb výživného dětem. Právní rámec této úpravy je buď v podobě zálohování výživného, nebo v náhradním výživném.

Schválením ZoZV by se ČR zařadila mezi početnou skupinu států EU, kterým není lhostejný zdravý vývoj dítěte v případech, kdy jeden z rodičů svou roli v rodině neplní a kdy selhávají mechanismy k efektivnímu vynucení vyživovací povinnosti. Je to také jedna z cest, která může napomoci ženám a jejich dětem, jakožto obětem domácího násilí, vykročit z bludného kruhu chudoby ven.